

Павло Богацький (Прага)

ФАЛЬСИФІКАТОРИ ШЕВЧЕНКА.

До кінця 1933. р. робота над вивченням Шевченка в У.С.С.Р., хоч і в обмежених рамцях, а проте йшла у двох кабінетах Інституту Тараса Шевченка: в кабінеті дослідів Шевченкової творчости в Києві під кермою О. Дорошкевича (голова кабінету, секретар — Б. Навроцький, співробітники: Мих. Новицький, Б. Якубський, В. Міяковський, П. Филипович та інші) і в кабінеті бібліографії Шевченка й нової української літератури — в Харкові (М. Плевако, М. Яшек). Перший із названих кабінетів зладив нове видання поезій Тараса Шевченка, що його видало видавництво „Література і Мистецтво” (ЛІМ) за редакцією А. Річицького (1933. р.). Це видання пізніше визнано за видання націоналістичне, редактора його ошельмовано, і він зник з обрію, як і його видання з книгарського ринку. Роздобути його тепер не можна — можливо його просто знищили...

Що ж, властиво, сталося? У листопаді 1933. р. відбувся обідняний пленум ЦК і ЦКК КП(б)У, на якому ухвалено постанови про національно-культурне будівництво на „соціалістичній Україні”, та про боротьбу з „буржуазно-контрреволюційним націоналізмом”. Інститут Т. Шевченка після цих ухвал „вичищено”, тобто там викрито „національно-петлюрівське” гніздо, очолюване С. Пилипенком, що по смерті акад. Д. Багалія виконував обовязки директора Інституту, всіх наукових робітників кабінету здемасковано і, як клясових ворогів, викинено з Інституту. Штати Інституту замінено новими людьми — „радянськими, молодими, комсомольськими кадрами”. Новому складові робітників Ін-ту поставлено вимогу: „по-більшовицькому боротися за опрацювання революційної спадщини Поета і Художника Т. Шевченка”... „по-справжньому взятися за опрацювання культурно-революційної спадщини Шевченка, зчистити буржуазний намул з творчости Шевченка, який багато десятків років нашаровували фальсифікатори найрізноманітніших мастей і відтінків”.

Культпроп¹⁾ ЦК КП(б)У опублікував до 120-річчя з дня народин Шевченка тези, які відогравали надалі величезну провідну роль в постанові та провадженні роботи в Інституті. Вони дають „виключно ясні, чіткі вказівки, як треба підходити до Шевченка, які основні проблеми треба ставити в дослідчій роботі” і т. д. Ось одна з тих директивних точок: „Ми повинні дати належну оцінку великому Поетові і Художникові Т. Г. Шевченкові, відокремивши в його творчості палку, революційно-демократичну сторону, критику дворянсько-поміщицького ладу від, властивих цьому виразникові психології закріпаченого селянства, елементів націоналізму, націоналістичної ідеалізації минулого, ідеалізації дрібновласницького «шастя»” [з тез Відділу Культури і Пропаганди Ленінізму ЦК КП(б)У до 120-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка].

Після цього Інститут Т. Шевченка і розвинув свою „роботу” під безпосередньою кермою Культпропу ЦК КП(б)У та нового керівника наркомосвіти, тобто — В. Затонського. Але робота була нелегка, бо „наукова робота Інституту проходила в напруженій боротьбі з рештками (це після чистки і обнови штату?!) класового ворога”. „Класовий ворог”, виявилося, не був остаточно знищений, він іще був в „Інституті” та намагався вести свою підривну роботу й далі. Так, напр., до Ін-ту „наподегливо намагався влізти білобандит-терорист І. Крушельницький” (скоро після того розстріляний). Викрито „дворушників”, як, напр., Грудницьку, що одною рукою голосувала за виключення націоналістів з Ін-ту, а другою писала позитивні характеристики їм у ВИШ-і²⁾ (напр., Ізотов, Левінсон). Парткомсомольському прошаркові Ін-ту треба було пильно стежити за націоналістичними елементами, бо ціла парт-організація Ін-ту не була на висоті свого становища. Так, напр., коли в „Комсомольській Україні” з’явилася стаття комсомольця Йосипчука, де „вперше було піддано гострій критиці націоналістичну концепцію В. Коряка (керманіча кабінету поживтневої літератури Інституту), то частина парт-організації на чолі з парторгом Сіноколом (викинено з партії!), замість піддержати Йосипчука, виступила з осудом комсомольців”.

Така успішна була перша ділянка „наукової роботи” новоформованого штату Ін-ту під кермою самого Затонського, „відомого шевченкознавця”...

Другою ділянкою „напруженої творчої праці” Ін-ту була робота над зладженням до видання „великої, повної, академічної, на десять томів збірки творів Шевченка”. І тут робота йде в головній редакційній комісії, на чолі з... В. Затонським. Треба знати, що

¹⁾ Культпроп — відділ культури і пропаганди; ВИШ — високі школи.

справа видання повного академічного збору творів Т. Шевченка — надзвичайно складна та відповідальна. Досить сказати, що думка про академічне видання існує вже кілька десятків років. Бралися за цю справу ще до революції. Опісля, після революції взялися за неї в Українській Академії Наук, але тут вона, „попавши в руки фальсифікаторів, націонал-фашистів Єфремова, Дорошкевича і К^о, провалилася”. В Галичині брався за неї „фашист Богдан Лепкий, але перші, сфальсифіковані кілька томів, що вийшли, зразу ж показали нікчемність, жалюгідність та нездійсненність цього задуму”...

„Опрацювати як-слід Шевченкову революційну творчість можуть тільки її спадкоємці — пролетаріят і трудяще селянство Рарянської України...”. І ось за більш ніж один рік (від листопаду 1933. до березня 1935. року) пророблено „велику працю”, про що свідчить постановою наркома освіти Затонського з 30. XI. 1934. року: — „Відзначити, що Інститут Шевченка домогся значних досягнень як кількісних, так і якісних...”. Правда, були й тут „помилки і недоліки”, так, напр., довелося аж пізніше вигнати ще одного „націоналіста” — А. Панова з Інституту. Далі, не всі завдання виконано, не завжди була високоякісна продукція..., не завжди своєчасно виконувано плянові завдання і т. д....

Але Інститут працював „по-справжньому, по-більшовицькому”, напр., над розробом тих сторін життя й діяльності Шевченка, які „ігнорувалися всіляко” націоналістами, напр., над „основними і найважливішими” питаннями: „Шевченко та революційна демократія”, або „ставлення Шевченка до українських поміщиків”. Ці питання „на протязі багатьох років націоналісти свідомо ігнорували та замовчували, фальсифікуючи тим творчість Шевченка”. Вони всяко намагалися показати Шевченка ворогом усього неукраїнського, намагалися зробити його поетом „загальнонаціональних прагнень” — але ж об'єктивні факти життя й діяльності Шевченка переконливо, мовляв, доводять, що Шевченко „виступав єдиним фронтом із революційною демократією, з кращими її представниками: Чернишевським, Добролюбовим, Некрасовим, Курочкиним і іншими”... „Питання про літературне оточення Шевченка, ідейні й тематичні запозичення, революційні особливості його поетичного арсеналу” — це ті питання, які „постановлено негайно розв'язати в Інституті”, і цим „піднесено Шевченка на новий, вищий щабель і теоретично узагальнена єдність розвитку літературного процесу України та інших народів до-революційної Росії, особливо інших революційно-демократичних елементів...”.

Не менш важлива й така ділянка праці, як наукова бібліографія Шевченка. „Тут фальсифікатори типу Плевака робили просто шарлатанство”. Вони, мовляв, свідомо замовчували революційно-демократичну літературу про Шевченка XIX. ст. і, навпаки, всяко „рекламували чорносотенну, націоналістичну”. Бібліографічний сектор Ін-ту розробив бібліографію літератури революційно-демократичної і дав відповідну оцінку буржуазно-націоналістичній літературі, розписав на картки 5.400 номерів книг, статей про Шевченка, добрав бібліографію грузинською, польською, чеською, німецькою і французькою мовою та виготовував до друку „Вибрану бібліографію”.

Не менш „велику” роботу переведено у справі зладження наукової бібліотеки Інституту. Восени 1933. р. було в бібліотеці 7.000 томів — тепер є 85.000 томів. І то „раніше були книги виключно націонал-фашистів та троцькістів, а тепер це сміття виметено...”.

Але згадані вже ділянки роботи Інституту все ж, мовляв, лише підготовні для основної його праці „підняти шевченкознавство на рівень тих завдань, які ставить партія”... Це студії над Шевченком та... приладження до видання творів Шевченка-поета і Шевченка-художника. І тут пророблено ніби просто величезну працю!... Видано в р. 1934. „Поезії” (титул), чи „Кобзар” (обгортка) Т. Г. Шевченка в одному томі за редакцією А. Хвилі, Є. Шабльовського та ще шістьох співробітників. А це видання, певне, через велику досвідченість редакторів його, подало деякі тексти контаміновані, себто помішані з різних редакцій їх („Сліпий”, „Невольник”, „Єретик”, „Псалми”, тощо), а „Наймичку”, через незнання історії її тексту, дало просто в редакції П. Куліша... Далі зладжено твори Шевченка жидівською, польською, грецькою, тюркською та грузинською мовою. Видано також науково-популярні видання творів Шевченка „Сон”, „Кавказ”, „Царі”, „Неофіти”... та кілька „наукових монографій, розвідок” тощо. І далі — „академічне” видання „Гайдамаків” із вступними статтями „відомого вже нам шевченкознавця” — Йосипчука та Гуслистого. Нарешті видаю І. том поезій Шевченка (р.р. 1836—47), зладжено й видаю вже II. том (до кінця р. 1861), а III. — листування, і VII. — малярська творчість Шевченка, напевно накажуть ще довго чекати свого виходу у світ!...

Для праці над творчістю Шевченка, безпосередно в Інституті, тут зібрано все можливе з рукописів автора: видання його творів, тощо. Збір рукописів Шевченка становить уже понад 600 чисел, з них до 200 оригіналів. Природно, що оригінали „забезпечують від помилок видання повноцінного тексту творів Шевченка” (як ми це бачили вже з виданням однотомника в р. 1934. „Кобзаря” Т. Шев-

ченка!!..). „Але ще більше рукописи Шевченка допомагають викривати багаторічну фальсифікацію Шевченкових творів націоналістами”, — каже якийсь Анатоль Костенко, один із нових співробітників Інституту Т. Шевченка, у 4. кн. „Червоного Шляху” р. 1935., а йому в тон підтягає й Г. Сінько у „За Марксо-Ленінську Критику” (ч. 2—3 того самого року). Останній просто твердить, що творчість Шевченка, крім царської цензури, „брутально виправляли націоналісти-видавці, і всі вони в міру своїх »здібностей« не тільки по націоналістичному тлумачили Шевченкову творчість, а й »уточнювали« Шевченка, тобто просто підроблювали тексти його творів. Так вони творили своє націоналістичне »шевченкознавство«!!! Справу Кудішів, Огоновських, Доманицьких ще донедавна продовжували Єфремови, Айзенштоки, Дорошкевичі, Річицькі, а пізніше (!) — націоналістична зграя в »Комітеті видання Шевченка« на чолі з Єфремовим, Дорошкевичем, що знайшла притулок в Українській Академії Наук... Інститут Шевченка був перетворений свого часу контрреволюціонерами на націоналістичне кубло. Користаючись відсутністю належної більшовицької пильності на літературознавчому фронті, ця зграя націоналістів ухитрилася протягом багатьох років спотворювати Шевченка...”.

*

І ось тепер, мовляв, під кермою партії, Затонського, Постишева, на тезах Культпроп. ЦК КП(б)У поставлено „опрацювання Шевченкової спадщини на принципову більшовицьку височінь...”. Для того заходами радянської влади й партії зібрано всі відомі автографи поета в Ін-ті Шевченка, бо розкиданість їх по різних кутках Рад. Союзу „була дуже вигідна всіляким фальшивникам, адже автентичність тексту була в їхніх руках”. Тільки тепер, мовляв, розпочата „глибока наукова робота над вивченням Шевченка і над виданням його творів”. Так видано вже в р. 1934. згаданий вище „Кобзар” Шевченка. Видано академічне видання „Гайдамаків” зі вступними статтями К. Гуслистого та Ю. Йосивчука, які користають з нагоди та виправляють, перший — українських націоналістів і з’окрема колишнього наркома Скрипника, який колись писав, що „Гонта і Залізняк — це наші герої, наші попередники”, а другий — подає огляд „поміщицької” української і російської літератури про „Гайдамаків”; особливо дістається новітнім дослідникам: Б. Навроцькому та В. Гнатюкові. Видаю „Щоденник” (Журнал) Шевченка й декілька науково-популярних видань окремих творів Шевченка: „Сон”, „Кавказ”, „Царі”, „Неофіти” та інші. Але основною працею була праця над академічним виданням творів Шевченка в 10 томах з роз-

поділом матеріялу, тотожним до того, що розпочала видавати вже Українська Академія Наук на чолі з академіком Сергієм Єфремовим. Тут праця, мовляв, потребувала особливої пильності й уваги, щоб „вичистити гниль і намул, що протягом довгих років лягли на революційну спадщину Шевченка”.

Розпочав уперше „фальсифікаторську” роботу над текстом Шевченка „кармазинник” П. Куліш, який явно виступив проти революційності Шевченка, називаючи його „Гайдамаки” — „торжеством мясників”, він, мовляв, втручався у творчість Шевченка і виправляв його, напр., „Неофіти”, „Автобіографію”, російські повісті (чи тільки — ?), і ці останні через нього (!?) та М. Костомарова не бачили світу 20—26 років. Такий „націоналіст-чорносотенець”, як Ом. Огоновський, до „Кобзаря” заводив і чужі твори... А видання „Дзвінок” (видання для дітей — !) „підміняло окремі слова, цілі рядки, вириваючи з контексту окремі вірші й добираючи до них свою назву, подавало у вигляді нових творів, напр.: „Вибір гетьмана”, „Павло Кравченко”, „Наливайко”... Навіть І. Франко, як уважно не працював над „Кобзарем”, але мусів признатися: „Ну, та й скомпромітувався я своїм виданням Шевченка, що аж соромно на світ дивитися”...

У цій саламасі „наукової критики” новітніх радянських „шевченкознавців” є всього подостатком: незнання, натягання, анахронізмів, самопевности та ще більше дурноти та нахабства, яке певно, що чим бруталніше, тим краще...

Але підемо далі за ними. Вони твердять, що в усіх „націоналістів”-видавців „Кобзаря” була випробувана метода „в и к р о ю в а т и” Шевченкову поезію, добираючи з неї такі вривки, які ізолювано допомагали б використати Шевченка для пропаганди націоналізму, а часто — прямо фальсифікували текст, як це зробив, напр., Ю. Романчук у „Чигирині”, що у віршах:

За-що ж боролись ми з Лихами?
За-що ми різались з ордами?
За-що скородили списами
Московські ребра?...

— переробив на „поляків”, „москалів”, мотивуючи це словами: „Чи ж не лучший, очевидно, текст: »За-що ж боролись ми з поляками, за-що з татарами, за-що з москалями«. Тут кожне питання подає щось нове”...

Правда, Ю. Романчук у своїх текстологічних працях: „Деякі причинки до поправнішого видання поезій Тараса Шевченка” (ЗНТ. ім. Ш-ка т. XXXIV і XXXV, 1900) та „Критичні замітки до тексту поезій Шевченка” (ЗНТ. ім. Ш-ка т. CXI і CXII, 1912) пропонував

дуже сміливі та часто безпідставні кон'єктури та інтерполяції до тексту Шевченка, але ж у текст своїх видань творів Шевченка (з рр. 1901, 1907 і 1912) він цього не заводив. Тому категоричність радянських критиків є не більш, не менш, як фальсифікат і неправда...

Але наведемо деякі конкретні приклади тої ославленої „фальсифікації” тексту Шевченка:

1.„По селах плачуть малі діти”, тоді як в оригіналі (тобто, що в одному з видань, які виправив сам Шевченко) є: „По селах плачуть голі діти” („Гайдамаки” — „Гонта в Умані”, рядок 2154). Наче б то так надруковано в усіх виданнях „Кобзаря”! Тимчасом у виданні самого Шевченка р. 1841. та р. 1860., що друкувалося під його доглядом, та ще у виданнях Ю. Романчука є — „малі”, а в усіх пізніших виданнях, аж до академічного видання р. 1927. та видання р. 1934 за редакцією П. Зайцева включно — „голі”, як то з'явилося в поправках Шевченка р. 1858. у примірн. Ю. Цвітковського (див.: О. Новицький, ЗНТ. ім. Ш-ка, т. СІІ. р. 1911.), який то примірник був описаний тільки в 1911. році. Хто ж тут фальсифікатор?!..

2. Далі, в поезії — „Г. З.” [Нема(є) гірше, як в неволі] ряд. 8., замість — „Як мені в дальній стороні”, подано: — „Як тепер на чужині”, а властиво треба: — „Так як тепер на чужині” (ред. Айзенштока, акад., 1927).

3. В поезії „Варнак”, останні 4 рядки:

„Пішов собі тихо в Київ
Не святим молитись,
А суда, суда людського
У людей просити”...

подано:

„Пішов собі тихо в Київ
Святим помолитись,
Та суда — суда людського...”

(так у останній редакції текстів, виправлених самим Шевченком, у т. зв. книжечці „Б”, з якої взятий увесь текст і „не фальсифікаторами”, а ці останні рядки свідомо взяті в першій редакції, ред. „М”).

4. Або в поезії „Титарівна-Немирівна” замість:

„Титарівна-Немирівна
Почесного роду
Виглядає пройдисвіта
Юнкера з походу”...

подано: — „Москаля з походу”...

5. Ще в поезії: — „Ой, чого ти почорніло, зеленеє поле?” замість:

„Будете орати
Та орючи у кайданах
Долю проклинати”...

(так у „М”), беруть:

„Будете орати
Мене стиха, та, орючи,
Долю проклинати”...

Так друкувала „Основа” в р. 1861., тобто „кармазинник” Куліш, і так подав контрреволюціонер Річицький у 1933. році, а й також усі інші!...

6. У поезії — „І тут, і всюди — скрізь погано!” геть викинуто рядки:

„І вже тії хребетносилі
Уже ворущаться царі...
І буде правда на селі”...

замість: ...на землі!.. як воно є знову таки в „Основі” (1861), яка в ті часи робила виправки рукою П. Куліша найбільше з цензурних оглядів.

7. У поезії: — „О, люди, люди небораки!” — викинуто рядки:

„О, люди, люди небораки
Нащо здалися вам царі (?)
Нащо здалися вам негарі, (?)
Ви ж таки люди (.) не собаки...!”

Але автор мовчанкою своєю, де, хто й коли викинув ті рядки, явно хоче вчинок „Основи” поширити на всі пізніші „націоналістичні” видання. А далі він сам вигукує — „Так фальсифікував Куліш в »Основі«!..” Вигукують большевицькі „шевченкознавці”, хоч і знають, чому той „кармазинник” це робив; але в боротьбі з „націоналістами” П. Кулішем, Ом. Огоновським та Ю. Романчуком — усі засоби дозволені!

*

Це про пропуски! Але як розуміти ту низку з а м і н у текстах різних поезій? Дуже просто. Видавці творів Шевченка користувалися певною науковою методою і вміли практично її додержуватися. І такою методою було: брати за основні тексти Шевченкових поезій лише в о с т а н н і й ї х р е д а к ц і ї, що зладив сам поет. І всі наведені вгорі з а м і н и є не що інше, як те, що большевицькі дослідники наводять тексти п е р ш и х р е д а к ц і ї: видання „Гайдамаків” р. 1841., видання „Кобзаря”, т. зв. Семиренка 1860. р., а для дальших текстів знову таки першу редакцію їх, т. зв. „Малої книжечки — захаявної”, а видавці не „фальсифікатори”, а дослідники — редакцію т. зв. „Більшої книжечки”, тобто текст поезій

Шевченка, який справив він сам у р. 1858., сидячи в Нижньому Новгороді²).

Таким чином це не що інше, як розбіжність у підході, у методі різних дослідників тексту. І це нормальна річ у науці. Коли, напр., дослідник текстів Ал. Пушкіна, М. Гершензон, друкував у VI т. „Русск-их Пропиле-їв” (Москва, 1919) т.зв. „Лицейську тетрадь” А. Пушкіна й подав перший текст її, надаючи цій редакції характер канону, він свою думку мотивував так: „Неправдиво робили ті редактори, що вважали за потрібне друкувати текст »Лицейських поезій«, як його переробив Пушкін для видання 1826. р.”. А пізніший редактор, В. Брюсов, так питає: „Чи багато важніше знати, що написав 15—16-літній Пушкін, ніж те, як він виправив ці, у всякому випадку, не кращі свої твори, в пору розквіту свого таланту?... А третій дослідник, М. Гофман, що стоїть на ґрунті науки, каже: „Канonom може бути тільки завершений, закінчений останній (хоча б для деякого лише періоду) текст, і таким останнім текстом »Лицейських поезій« є редакція 1817. р. — останнього року пробування Пушкіна в лицейі”, тобто, коли він почав кодифікувати свої „Лицейські поезії” та одночасно й переробляти їх...

Хто ж із цих дослідників та видавців творів Пушкіна фальсифікував текст його творів? Ніхто. І це зрозуміло кожному, хто підходить до питань без упереджень, без „наукових” тез Культпропу ЦК КП(б)У, — а дійсно з науковою метою.

Але не так дивляться теперішні працівники в Інституті Т. Шевченка в Харкові. Вони свідомо закривають очі на соціологію твору і його видавця-редактора та дорікають, що різні видавці переробляли, викреслювали уступи зі „Щоденника”, чи російських повістей, чи листів Шевченка. Це лицемірство називається в них науковою метою. І коли у виданні Річицького р. 1933. в поезії „Юридичний” не заведено до тексту після 43. рядка таких трьох рядків:

Тоді, дурні, і вам було б
На його вийти з рогаками (,)
А ви злякалися...

то не тому, що „це дуже нестерпне для націоналістів”, а тому, що для цієї поезії є лише одна редакція — в копії Л. Жемчужнікова

²) Такий погляд у розумінні редакторів „Кобзаря” з 1939. р., що його видало „Літературне Державне Видавництво” в одному томі (колегія: О. Корнійчук, П. Твичина, М. Рильський, Ф. Редько, Д. Колиця) „не витримує критики... в застосуванні до рукописної спадщини Шевченка” (передмова, ст. VII). Редактори брали „за основу в кожному окремому випадку той текст, який справді був найближчим до волі автора”, так, начебто вони єдині мали патент на те, знати, яка була воля в Шевченка. — *Ред.*

(подав Ол. Кониський у ЗНТШ., т. XXXIX, щойно р. 1901, кн. 1), де Шевченко дійсно вставив був ці три рядки, але й усі три згодом скреслив, як і додав багато інших своїх поправок до цієї „незакінченої поеми“. Те саме щодо пропуску 59 рядків у поемі „Неофіти“, яких нема в Річицького, та інших перед ним (академіч.), тобто тих, що брали текст цієї поеми з „Б“, а не з „Вечерниць“, де вона вперше була надрукована, та дуже сумнівного з наукового погляду видання львівських студентів 1867. р. Ці 59 рядків тут не „випали“, а свідомо не подані, як їх не подав і сам Шевченко у своїй кодифікації, т. зв. „Б“ книжечці.

І коли большевицькі дослідники Шевченка та його видавці зазначають, що „єдиним шляхом до очищення від усіх цих фальсифікацій текстів Шевченка — це видати його твори за оригіналами“, то це так; але до такої праці треба ставитися совісно, по науковому, і Шевченкову спадщину треба переглянути критично, не по-большевицькому, з певною тенденцією. Бо все, що зробили та роблять сучасні большевицькі „шевченкознавці“ та їх надхненники, буде не „глибока наукова робота“, якою вони хваляться, не припинення „спотворення Шевченкової спадщини“, а, навпаки, — продовження його. Не „націоналісти ховають правдивого Шевченка від трудящих“, а саме такі большевицькі культпропи та їх керманічі, що й є правдивими фальсифікаторами творів Шевченка.

*

Але мій огляд не був би закінчений, коли б я поминув подібну ж „наукову“ роботу большевицьких „шевченкознавців“ над маларською спадщиною Т. Шевченка. По-перше, треба завважити, що, подаючи вістки про добру ідею — збір усієї спадщини Шевченка в одній установі — не їх ідею і не ними розпочату в переведенні її — вони хваляться великими цифрами і все це приписують лише собі. Так, подібний збір усього, що торкається Шевченка, був ідеєю основників самого Інституту Т. Шевченка, для чого й засновано там меморіальний відділ, який згодом поширив свою мету. А наслідки цього збору були вже виявлені в „Шевченківській виставі 1930. р.“, про що докладно писав Мих. Панченко в кн. I—II „Літературного Архіву“ Ін-ту Т. Шевченка в тому самому році. Але опису всього матеріалу — Шевченкіяна — ще тоді не зроблено.

Далі збірка маларської спадщини Шевченка й майна т. зв. „Галереї Тараса Шевченка“, організацію якого приписують теж собі новітні робітники Ін-ту Т. Шевченка, фактично була відкрита 12. XII. 1932. р., і відкрили її ті самі „націоналісти“, яких вони вже встигли „роз'яснити“ та і „вивести в розход“, а спис її подав Ів. Ка-

пустянський у „Літературній Газеті” ч. 7 року 1933. за 22. квітня. Звичайно, цифри тих зборів значно менші, як висловлюються їх наступники — всього близько сотні (!), але насправді, як подає Музейний Сектор Ін-ту, він мав тоді лише 165 номерів-малюнків та офортів Шевченка, а не „800 номерів”, які наче б то вже й будуть подані в репродукціях у VII. томі нового „академічного” видання творів Т. Шевченка, що ладиться (й досі!) за редакцією В. Затонського та Є. Шабльовського...

І ось ту спадщину Шевченка наче б то „уперто замовчували націоналісти³⁾), через те, як вони самі говорили, що „в ній так мало національних мотивів”, і коли все ж говорили, то „казали, що вона не заслуговує на наукову увагу, бо в ній проглядає »п л е б е з р а б с ь к о ю п с и х о л о г і є ю«. Насправді ж вони ігнорували цю геніяльну спадщину з багатою технікою, змістом, тому що вона своїм глибоким реалізмом нещадно била по українських панах в першій пол. XIX століття”...

Большевицькі дослідники сконстатували, що „у всій схемі націоналістичної історії українського мистецтва — одне коріння, що живиться зоологічною зненавистю українського націоналізму до всієї російської культури, включаючи сюди і ті демократичні елементи, які мала у своєму розвитку ця культура”... „Вся ж малярська творчість Шевченка, крім її самостійної художньої вартости, має ще велике значіння для загального вивчення постаті Шевченка та всієї його творчости, зокрема поетичної. Тому, напр., поему »Катерина« націоналісти завжди намагалися тлумачити як твір спрямований »взагалі проти москалів«, але намальована самим Шевченком велика картина »Катерина« (картина на ту ж тему, що й поема »Катерина« — зрада офіцером дівчини-кріпачки) — категорично відкидає таку націоналістичну версію і свідчить про те, що мова йде не про москаля, як російського салдати, а про офіцера-дворянина”...

„Багатюща малярська творчість Шевченка підіймає його високо як борця не тільки з царським-поміщицьким гнітом, а й з підлим ліцемерством українських панків. Ось чому націоналісти ігнорують цю високовартісну художню спадщину Шевченка”.

Другий дослідник, В. Гордон, оповідаючи про галерію картин Шевченка та про значіння малярської творчости Шевченка⁴⁾) додає:

³⁾ Це — О. Новицький, що у своїй праці, виданій р. 1930. вид-ом „Рух”, оцінював із засад „розперезаного українського націоналізму”; „національний міщанин” Драгоманов; Сліпко-Москальцев, „буржуазно-націоналістичний підлабузник” та „націоналістичний мистецтвознавець”; „фашист” Дм. Антонович, що грається в „об’єктивність” та інші.

⁴⁾ Гордон В., Великий науково-культурний заклад (Картина галерея Шевченка), „Черв. Шлях”, 1935, кн. 3.

„націоналістичні дослідники Шевченка, висвітлюючи його малярську творчість, вихолощували її революційний зміст, всіляко знецінюючи геніяльність Шевченка, як художника і, таким чином, фальсифікували його...”.

Подаючи цю колоритну літературу нових большевицьких дослідників Шевченка, міркую, що епітети, які вони так рясно посиляють на адресу своїх попередників, геть-чисто й без вагання можна і треба надати лише їм самим...

PAVLO VONAČKYJ (Prague)

LES FALSIFICATEURS DE ŠEVČENKO.

(Résumé)

L'Institut Ševčenko (Chevtchenko) à Kharkow avec ses deux sections de Kiew et d'Odessa, bien organisé, et riche en travaux sérieux, perd son caractère scientifique depuis novembre 1933; le Comité Central du Parti Communiste le juge comme étant réactionnaire et considère son activité comme nuisible, à la suite de quoi ses membres sont dispersés. Les nouveaux membres travaillant sous le contrôle du parti communiste, se bornent à rééditer des oeuvres de Ševčenko d'après les textes de l'Académie des Sciences Ukrainienne, mais s'efforcent d'y trouver des passages „truqués“ et „falsifiés“. Ils ont pour but de présenter un texte arrangé, répondant aux idées communistes. Là où le texte établi rigoureusement par la méthode critique objective, est remplacé par un autre, plus ancien, rejeté par Ševčenko lui-même ou corrigé par lui, les critiques communistes s'efforcent de justifier leurs corrections par des commentaires.

Das les études et les articles ajoutés à ces éditions, les auteurs poursuivent avant tout un but politique pour épurer Ševčenko de tous les éléments nationaux et le traitent comme un poète démocrate du type russe. La même tendance est poursuivie dans des travaux analogues : dans le choix des oeuvres que l'Institut Ševčenko édite, dans la bibliographie, dans le choix de la bibliothèque de l'Institut et même dans l'appréciation des tableaux et des dessins de Ševčenko.

L'auteur cite quelques exemples de cette méthode „truquée“ et analyse des études consacrées au poète et peintre.

